
Tibeto-mongolská studia

Nový akreditovaný obor: Tibeto-mongolská studia

Charakteristika studijního oboru

Obor „*Tibeto-mongolská studia*“ je koncipovaný jako filologický a zaměřený na studium jazyka, historie, kultury Tibetu a Mongolska, se zřetelem ke kulturně či jazykově blízkým oblastem (Sintiang, severní Čína, Burjatsko, Tuva, Mandžusko, Kalmycko, tibetofonní oblasti Nepálu, Indie, Bhútán). Tímto oborem se rozšiřuje nabídka o tibetštinu v rámci nového *Semináře tibeto-mongolských studií* Ústavu jižní a centrální Asie FF UK v Praze, který se dosud nazýval *Seminářem mongolistiky*.

Studium mongolštiny a tibetštiny v rámci *Semináře tibeto-mongolských studií* navazuje na tradice Univerzity Karlovy, kde v 50. letech 20. století působil akademik *Pavel Poucha*. Ten položil základ studií *tibetanistických* i *mongolistických* a jím budovaná knihovna vytvořila základ knižního fondu dnešního *Semináře mongolistiky*, ve kterém se společně uchovává jak odborná literatura mongolistická, tak tibetanistická. V následujících letech byla tato tradice přerušena především z politických důvodů. Tibetanistika z univerzity zmizela, ale byla rozvíjena v rámci Orientálního ústavu AV, ve kterém působil *prof. J. Kolmaš*. Přes některé pokusy o znovuoživení studia tibetštiny na Univerzitě Karlově se tak v podmínkách politické deformace nestalo. Studium mongolštiny bylo v 70. letech 20. století znovu založené *prof. Jaroslavem Vackem* a přes množství obtíží bylo možné rozvinout studia mongolštiny na vysoké odborné úrovni a odrážet politické tlaky s tendencí učinit z mongolistiky nástroj ideologického působení. Tibet byl v této době záležitostí přeci jen politicky mnohem citlivější vzhledem k masovému exodu Tibeťanů a doznívající Kulturní revolucí v Tibetu, která ničila jakýkoliv projev tibetských tradic úzce spojených s náboženstvím. Po roce 1989 byla cítit snaha ustanovit tibetanistiku na Univerzitě Karlově, ovšem tomu překážel především nedostatek domácích odborníků. Náš jediný tibetanista *prof. J. Kolmaš* se stal ředitelem Orientálního ústavu AV a především pro jeho značné vyčerpání nebylo možné tibetanistiku ustanovit. Tibetština byla několikrát nabízena jako doplňkový jazyk v rámci Ústavu Dálného východu, kdy ji zde učil nejprve Dr. Munch z Vídně a poté tibetský lektor Tenzin Jigme. Takové přednášky však byly pouze okrajové, nemohly systematicky vychovávat odborníky na tibetskou problematiku a navíc přinášely mnoho komplikací spojených s možnostmi financování lektorů. V současné době působí v rámci *Semináře mongolistiky* tibetanista *Daniel Berounský, Ph.D.*, který publikoval řadu odborných článků týkajících se různých aspektů tibetských náboženství a posgraduální studia absolvoval na Ústavu religionistiky a filosofie FF UK v Praze. Mladá filoložka *Z. Vokurková* po absolvování sinologie na FF UK (2001) a tibetanistiky na pařížské univerzitě (Inalco, diplôme supérieures 2002) ukončuje postgraduální studia zároveň na Filosofické fakultě UK a Univerzitě Paříž 8 (doctorat de cotutelle) v oboru lingvistika a zbývá jí jen obhájit odevzdanou disertační práci. Jde o příznivou kombinaci specialisty na náboženskou problematiku a klasickou tibetštinu s filoložkou zabývající se moderní tibetštinou, která umožňuje základní pokrytí různých oblastí tibetanistiky. Daniel Berounský, Ph.D. se bude v rámci nově nabízené specializace zaměřovat na klasický jazyk, dějiny a literaturu. Naopak Mgr. Zuzana Vokurková bude zabezpečovat kurzy hovorového jazyka (dialektu lhasské tibetštiny) a konverzace. Klasický jazyk je v tibetofonních oblastech silně historickým, tj. velmi rigidně uchovává podobu z období vzniku tibetského písma (7. století občanského letopočtu) a jeho gramatika i slovní zásoba se značně liší od jednotlivých dialektů hovorového jazyka. Je tedy třeba přistupovat ke každé ze zmíněných oblastí zvlášť. Tak je tomu ostatně i v případě mongolštiny. Tu je většina klasické literatury inspirovaná tibetskými vzory. To vedlo k vypracování bohaté náboženské terminologie analogické oné tibetské. V případě mongolštiny je navíc klasická literatura zapsaná písmem staromongolským (narozdíl od upravené cyrilice užívané pro současnou mongolštinu), jehož základy by měl absolvent zvládnout. Vzhledem k silným kulturním i historickým vazbám Tibeťanů a Mongolů jsou jazykové kurzy doplněné přednáškovým cyklem věnujícím se celkově oblasti Centrální Asie (či Vnitřní Asie). Ty se zabývají jak literaturou, tak historií v období do příchodu Mongolů (po němž se mnoho národů a kmenů Centrální Asie „rozpuštělo“ mezi Mongoly i Tibeťany), příchodu Mongolů do jimi dnes obývaných oblastí, otázkami původu Tibeťanů a minimálně od 13. století navzájem se značně prolínajícími dějinami a literaturou. Jiným předmětem obecnějšího charakteru je i cyklus přednášek věnovaný buddhismu coby dominantnímu náboženství Mongolů i Tibeťanů. Tyto hutné předměty mohou být pro zájemce dále rozvíjené v seminářích poskytujících bližší náhled do jednotlivých oblastí historie, náboženství či literatury. Navíc je povinným i absolvování základního kurzu buď sanskrtu nebo čínštiny podle zaměření studenta. Tibetská historie i literatura se odvíjely a vyvíjely v neobyčejně silném spojení s náboženstvím, které užívá velmi bohatého slovníku s jasnou terminologií. Většina této terminologie byla přijata z indických zdrojů a alespoň základní znalost sanskrtu je tedy základní podmínkou pro rozumění literatuře, historii i náboženství v Tibetu. Na druhé straně lze v Tibetu pozorovat silné vlivy čínské kultury a jeho dnešní politický status v rámci ČLR opodstatňuje potřebu znalosti čínského jazyka.

Nabídka je doplněna volitelnými kurzy jiných jazyků Centrální Asie – mandžuštiny, ujurštiny, tuvštiny. V doporučených volitelných předmětech bude studentům nabízena i jihoindická tamilština, která zdanlivě s areálem nesouvisí. Je ovšem nabízená pro potencialní zájemce o drávidsko-altajskou srovnávací lingvistiku, již se po dlouhou dobu věnuje profesor Jaroslav Vacek.

Nabídka tibetštiny spolu s mongolštinou jako jednoho oboru je dána kulturní a náboženskou blízkostí Tibeťanů a Mongolů a takové spojení v rámci jednoho ústavu bývá obvyklé (Berlín, Budapešť, Bonn).

Koncepce jednooborového bakalářského studia je zaměřena především na jazykovou výbavu nezbytnou pro kvalitní odbornou práci týkající se daného regionu. Doplněná je přehledy dějin a literatury, které jiné obory na UK nenabízejí, a navíc volitelnými kurzy jazyků, jež se i v celosvětovém měřítku nabízejí na univerzitách jen velmi vzácně. Dále poskytuje základní vhled do náboženských tradic oblasti Centrální Asie, kde dominuje buddhismus. Náročné studium jazyků je zároveň doplňované semináři, které postupně vedou studenty ke kritické a samostatné práci. Ta vyúsťuje ve vlastní bakalářské práci. Vzhledem k náročnému studiu velmi vzdáleného jazyka je nutná osobnější vazba vyučujících a studentů. Na tento obor se bude ideálně přijímat 15-20 studentů (přičemž zájem o tibetanistiku vzhledem k bezprecedentnímu otevření zatím nelze odhadnout) jednou za dva roky.

Cíle studijního oboru

Dané vysokoškolské pracoviště je jediným v České republice, které nabízí studium tibetštiny a mongolštiny. Důraz předkládaného bakalářského studijního oboru je kladený na praktickou jazykovou přípravu, která je nezbytná jak pro budoucí specialisty (zájemce o studium v navazujícím magisterském typu studia), tak pro „praktické“ mimoakademické působení budoucích absolventů. Profilovým jazykem oboru je tibetština, doplňujícím mongolština. V prvním roce studia je u obou jazyků kladen důraz na precizní zvládnutí fonetiky a písemných systémů obou jazyků, jazykovým drilem je dosaženo schopnosti základní komunikace. V průběhu dalších let se těžiště jazykového studia přesouvá na tibetštinu, v níž se studenti budou schopni dohovorit jak v oblasti každodenního života, tak na témata související s jejich prací a výzkumem. Zároveň budou schopni číst moderní i jednodušší klasické tibetské texty. V případě mongolštiny se studenti naučí hovorovému jazyku na úrovni běžné komunikace a základům čtení moderních i klasických textů. Cílem oboru (narozdíl od jednooborového studia mongolistiky) je nabídnout skloubení studia tibetanistiky a mongolistiky. Taková symbióza může inspirovat k novým teoretickým poznatkům či sloužit k ověření již existujících a otevírat nové obzory, které přispějí ke zkvalitnění odborné práce v rámci Ústavu jižní a centrální Asie. Tibetská a mongolská kultura jsou vzájemně propojeny na mnoha úrovních, a proto je pro studenty tibetanistiky důležité hlubší pochopení mongolské historie a kultury. Především náboženská literatura Mongolů ač úzce spjatá se svými tibetskými vzory přinesla mnoho nového do tradice tibetského buddhismu. Politická historie Tibetu od 14. století je rovněž pevně provázána s historií mongolskou. Na druhé straně tibetština po dlouhou dobu plnila roli podobnou roli latiny v evropském středověku; totiž jako jazyk mongolských vzdělanců.

V současné době je pozorovatelná fascinace tibetskou kulturou a zejména náboženstvím – dnes již v globálním měřítku (čínskou společnost nevyjímaje). Ta má své kořeny v počátcích 20. století a procházela od té doby svým vývojem. Ocitáme se v situaci, kdy je knižní trh zavalený knihami o Tibetu, v české společnosti působí celá řada tibetských buddhistických center, atp. V dané situaci se však vedle několika z odborného hlediska neproblematických knih šíří i celá řada podvrhů, zkreslených skutečností i dezinterpretací. Fascinace Tibetem umožňuje jeho výprodej zdatnými obchodníky, kteří mají daleko ke znalcům tibetské kultury i náboženství, přestože se za ně vydávají. Za dané situace, kdy jsme téměř každý den Tibetem obklopeni, je z hlediska rozvinuté a dobře informované společnosti tristní, že v České republice neexistuje žádné univerzitní akademické pracoviště, které by systematicky vychovávalo jedince znalé v duchu kritické akademické tradice nesmírně propletenou, bohatou, a z evropského hlediska také nelehko pochopitelnou kulturu a náboženství Tibeťanů. Předkládaná žádost o akreditaci Tibeto-mongolských studií má být prvním krokem ke zlepšení tohoto stavu.

Jedním z cílů studijního oboru je rovněž podchytit zájem vhodných adeptů odborné badatelské činnosti a co nejdříve je zapojit do již probíhajících výzkumů. Pokud oblast zájmu talentovaných studentů leží mimo v současnosti prováděný výzkum, je třeba je vést a směřovat; případně nabídnout kontakty se zahraničními odborníky či studenty a motivovat je ke studiu v do budoucna plánovaném magisterském studiu tibetanistiky. V rovině nabídky základních akademických odborností v rámci bakalářského studia je tak cílem oboru vytipovat a připravit adepty na budoucí odborníky rozvíjející tradice českého akademického studia jazyků, kultury a náboženství Mongolů a Tibeťanů. Současný výzkum v oblasti mongolistiky se soustředí na etnolingvistiku (konkrétně etnografie komunikace a metaforické vyjadřování u Mongolů – A. Oberfalzerová), vývoj jazyka a jeho vazeb k ruštině, sanskrtu a tibetštině (V. Kapišovská, Dž. Luvsandordž), studium jedné z nejdůležitějších prebuddhistických literárních památek Mongolů – Tajné kroniky Mongolů (Dž. Luvsandordž), studium zanikajících jazyků s vazbou k mongolštině (jazyk Monguorů a jazyk šive – V. Zikmundová). Dalším badatelským polem je drávidsko-altajská srovnávací lingvistika (J. Vacek). Na poli tibetanistiky je to výzkum tradice lokálních božstev v SV Tibetu, specifické tradice poutních míst, studie tantrické tradice Jamántaky (D. Berounský) a studium zaměřené na tibetská slovesa (Z. Vokurková).

Co se týče druhé roviny s „praktičtějšími“ cíli přípravy absolventů oboru, seminář mongolsko-tibetských studií je jediným pracovištěm v zemi, které dokáže vychovávat skutečné odborníky na dané oblasti napomáhající rozvíjet vzájemné kulturní i ekonomické vztahy. Absolventi mohou najít uplatnění od práce v médiích, přes práci spojenou s rozvojovou pomocí, až po zprostředkovávání obchodní spolupráce jako znalci prostředí.

Vymezení vstupních znalostí a dovedností

Předkládaný jednooborový bakalářský studijní obor je oborem filologickým a je veden teoretickými a praktickými východisky formulovanými v úvodu pro celý studijní program. Studijní obor je určen absolventům středních škol s maturitou, kteří v přijímacím řízení prokáží dobrou znalost jednoho západního jazyka, všeobecné jazykové schopnosti, obecné předpoklady ke studiu náročného filologického oboru a zájem o studium daného oboru. Studium nepředpokládá předběžné znalosti mongolštiny či tibetštiny. V rámci západního jazyka je požadovaná dobrá schopnost porozumění cizojazyčnému textu. V rámci jazykových schopností se předpokládá dobrá znalost gramatických jevů v češtině a obecných jazykovědných kategorií. Zájem o studium oboru vychází z vlastní četby uchazeče vztahující se k danému oboru.

Profil absolventa studijního oboru

- Znalost hovorového jazyka na úrovni běžné konverzace.
- Základní znalost literárního jazyka umožňující četbu jednodušších textů.
- Základní vhled do náboženství dané oblasti.
- Základní faktografické a terminologické znalosti z oblasti historie a literatury dané oblasti.
- Schopnost samostatné kritické práce
- Základní orientace v sociokulturních specifikách dané oblasti umožňující mj. i fundované působení v terénu

Uplatnění absolventa v praxi, resp. instituce, kde může absolvent uplatnit získané vzdělání

Studijní obor *Tibeto-mongolská studia* je v rámci ČR jedinečným; žádné jiné akademické pracoviště nenabízí studium mongolštiny a tibetštiny. Přirozeným uplatněním studentů je *oblast kulturní výměny s danými regiony, uplatnění v muzeích či turistickém průmyslu*. Absolventům se rovněž otevírá možnost uplatnění jejich znalostí *v médiích* nebo *v rámci humanitárních organizací*. Pro přípravu na možné budoucí akademické působení absolventů jsou pak otevřené navazující magisterské humanitní obory, pro které může přinést studium oblastí Tibetu a Mongolska leckdy překvapivá zjištění, neboť mnohé teoretické postuláty humanitních věd nebyly testované na tak odlišné společnosti.